

- Što to?
- Tu sitnicu: raspoznavati jedan, dva i tri, a zovem to ukratko brojem i računom. Ili nije li kod toga tako da se svako umijeće i znanje treba time baviti?
- I te kako.
- Dakle i ratno umijeće?
- Bezuvjetno.
- Svakako prikazuje Palamed svakom zgodom u tragedijama Agamemnona veoma smiješnim vojskovođom. Ili nisi opazio, kako veli, da je izumio broj, pa uspostavio tada redove u taboru pred Trojom, prebrojio lađe i sve ostalo, a prije tobože nisu znali brojiti niti je, kako se čini, Agamemnon znao, koliko je noga imao. Ta nije znao brojiti! Što misliš, kakav je tad bio vojskovođa?
- Zaista čudan, ako je to bila istina.
- Što ne, dakle – rekoh ja – odredit ćemo, da je za ratnika potreban nauk, da zna računati i brojiti?
- Nadasve, ako iole kani razumjeti vrstanja vojske, a bolje reći, ako kani i čovjek biti.
- Imaš dakle o tome nauku isto na umu što ja?
- Što?
- Čini se, da pripada među nauke, koji od prirode vode do spoznaje onoga što tražimo, ali da se nitko njime pravo ne služi, premda posvema vuče k bitku.
- Kako veliš?
- Ja ću nastojati pokazati, što mi se čini. Naime, razlikujem predmete, koji vode k bitku od predmeta, koji ne vode onamo. Razmotrimo ih sada zajedno, pa mi ih potvrdi ili poruci, kako bi jasnije vidjeli, je li onako, kako slutim.
- Kazuj.
- Kazujem dakle, ako samo vidiš: jednom sjetilna opažanja ne potiču mišljenje na razmatranje, jer se tu, kako se čini, opažanje dovoljno prosuđuje samim osjetilom, a drugi put

osjetilna opažanja svakako potiču mišljenje na razmatranje, jer, kako se čini, samo osjetilo ne zadovoljava.

– Očito veliš za predmete, koji se izdaleka ukazuju i kao obrisi.

– Nisi sasvim pogodio, što govorim.

– Što misliš zapravo?

c – Uzimam da ne potiču osjetila ona opažanja, koja ne prelaze ujedno u protivno opažanje. Ona, koja prelaze, uzimam da osjetila potiču, budući da tad opažanje pokazuje upravo tako ovo kao i protivno, dolazilo ono izbliza ili izdaleka. A pomoću primjera ćeš jasnije razumjeti, što govorim. To bi, velimo, bila tri prsta, najmanji, drugi, srednji.

– Svakako.

– Misli dakle, da se oni vide izbliza; ali pripazi!

– Što?

d – Svaki se od njih jednako pokazuje kao prst i u tome se ništa ne razlikuje, vidilo ga se u sredini ili na kraju, bio on crn, debeo ili mršav i tako dalje. Jer u svemu tome nije prisiljena duša većine ljudi zapitati mišljenje, što li je prst, jer joj vid nikad ne označuje, da bi prst bio ujedno nešto protivno od prsta.

– Ta zaista ne.

e – Što ne, takva stvar prirodno ne bi poticala i budila mišljenje.

– Prirodno ne.

– A što dalje; zar vid točno vidi, kako su veliki i mali i ništa mu nije stalo, stoji li koji prst u sredini ili na kraju? I tako jednako, osjeća li opip točno debljinu i tankoću, ili mekoću i tvrdoću? I zar ne pokazuju ostala osjetila takove pojave netočno? Ili zar ne radi svako osjetilo ovako: ponajprije je osjetilo, koje je određeno za tvrdoću, određeno da služi i za mekoću, te osjeća tvrdoću i mekoću kao isto i javlja tako duši?

524

– Tako je.

– Što ne, u takvim opet prilikama duša nužno ne zna, što označuje to osjetilo kao tvrdo, ako to isto označuje i kao

meko; zatim ne zna duša, što osjetilo za lako i teško označuje kao lako i teško, ako ono označuje teško kao lako i lako kao teško?

– Ta i jesu to čudna obmanjivanja za dušu i potrebna, da se razmotre.

– Prirodno dakle nastoji duša u takvim prilikama najprije prizvati u pomoć računstvo i mišljenje, te razmotriti, je li u svakom pojedinom slučaju, što se događuje, jedno ili dvoje?

– Kako ne!

– Što ne, ako se čini dvoje, svako se pokazuje kao jedno i kao drugo?

– Da.

– Ako je dakle svako kao jedno, a zajedno čine dva, onda će duša odjelito oboje pomišljati; jer da nije odjelito, ne bi pomišljala kao dvoje, nego kao jedno.

– Točno.

– I vid je, velimo, vidio veliko i maleno, ali i ne odjelito, nego kao nešto pomiješano; zar ne?

– Da.

– A radi jasnoće bijaše opet mišljenje prisiljeno vidjeti veliko i maleno, ne pomiješano, nego odjelito, protivno od vida.

– Istina.

– Dakle nam odatle nekako dolazi prvotno pitanje: što je zapravo veličina i majušnost?

– Svakako.

– I tako dakle nazvasmo jedno misaonim a drugo vidljivim.

– Posve pravo.

– To sam dakle netom htio govoriti, naime, da jedna opažanja potiču mišljenje, a druga da ne potiču, određujući da potiču ona opažanja, koja u osjetila dolaze zajedno s opažanjima sebi protivnima, a koja ne dolaze tako, ona da ne bude mišljenje.

– Razumijem dakle sad, i čini mi se, da je tako.

– Što dakle, kamo se čini da pripada broj i jedinica?

- Ne domišljam se.
- Ta domišljaj se iz pređašnjega. Jer ako se jedinica sama po sebi točno vidi, ili ako se kojim drugim osjetilom poima, e ne bi ona vukla k bitku, isto kao što je bio slučaj kod prstiju. Ali ako se uz nju uvijek zajedno vidi i njezina suprotnost, te se ona čini upravo tako jedinica kao protivno, onda bi već trebao netko, tko će to prosuditi. Duša je tu nužno u dvojbi, te mora tražiti i pitati, budeći u sebi mišljenje, što li je jedi- 525 nica sama po sebi. Tako bi nauk o jedinici vodio i obraćao na gledanje bitka.
- Ali zaista tu osobinu nema baš vid, kada se tiče onoga, što je isto: ta jedno isto vidimo ujedno i kao jedno i kao beskrajno mnoštvo.
- Dakle, ako to biva kod jedinice, biva isto i kod svakoga broja?
- Kako ne!
- A računstvo i brojenje tiče se broja?
- I te kako.
- b – A to, čini se, vodi do istine.
- U najvećoj mjeri.
- Pripadalo bi dakle među nauke, koje tražimo. Jer ratniku je to potrebno naučiti radi vrstanja četa, a filozofu zato, što mu treba izroniti iz postajanja i doseći bitak, ili inače ne će nikada postati mislilac.
- Tako jest.
- A naš je čuvar ratnik i filozof.
- Dašto.
- Dakle bi, Glaukone, prikladno bilo taj nauk zakonom c odrediti i nagovarati one, koji će u državi imati najveće službe, da se late računstva i da se ne bave njime površno nego dotle, dok sami mišljenjem ne dođu do gledanja prirode brojeva. Ali da se ne vježbaju radi kupovanja i prodavanja, kao trgovci i trgovčići, nego radi rata i zato, da se sama duša može lako okretati od postojanja do istine i bitka.